

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE ZA RAZDOBLJE 2014. – 2020.

MJERA 10 - MJERA 11 - MJERA 13

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE

TRAVANJ 2015.

UVOD

Ulaskom u punopravno članstvo Europske unije, Republika Hrvatska postala je korisnica sredstava iz europskih fondova. U sedmogodišnjem financijskom razdoblju 2014-2020 imamo na raspolaganju 2,383 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR).

Preduvjet za korištenje sredstava je izrada Programa ruralnog razvoja RH 2014-2020 (PRR) temeljem utvrđenih potreba na razini države i ciljeva koja pred nas postavlja Zajednička poljoprivredna politika.

Utjecaj poljoprivrede na okoliš i ruralni prostor u cjelini je vrlo velik te će se nastojati kroz IAKS mjere umanjiti ili zaustaviti negativni utjecaj poljoprivrede na prirodne resurse i bioraznolikost.

Što su IAKS mjere ruralnog razvoja?

U Program ruralnog razvoja 2014-2020 (PRR) uvrštene su tri IAKS mjere:

1. mjera 10 Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene
2. mjera 11 Ekološki uzgoj
3. mjera 13 Plaćanja područjima s prirodnim i ostalim posebnim ograničenjima

Zahtjev za potporu se podnosi na jedinstvenom zahtjevu na kome se podnosi i zahtjev potporu za izravna plaćanja. Budući se za prijavu, administrativnu kontrolu i praćenje koristi IAKS (Integrirani administrativni kontrolni sustav), ove su mjere poznate kao IAKS mjere.

Koja je važnost IAKS mjera ruralnog razvoja?

Jednako kao kod svih politika EU, tako se i prilikom provedbe PRR velika važnost pridaje ublažavanju i prilagodbi klimatskim promjenama, odnosno općenito se nastoji umanjiti ili ukloniti negativni utjecaj poljoprivrede na okoliš.

Zato ne čudi da, iako države članice imaju slobodu odabira pojedinih mjera sukladno Uredbi 1305/2013 koja je pravni temelj za izradu PRR, mjera 10 Poljoprivreda okoliš i klimatske promjene je jedina obavezna mjera koju mora sadržavati svaki program ruralnog razvoja.

Isto tako, pred državama članicama se postavlja zahtjev da 30 % ukupnih doprinosa iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) utroše za prilagodbu klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju, te za pitanja okoliša. To se može postići putem plaćanja za poljoprivredu, okoliš i klimu, ekološki uzgoj te plaćanja područjima s prirodnim ili drugim vrstama ograničenja.

Kako zatražiti potporu?

Potporu se može zatražiti na način da se podnese jedinstveni zahtjev u nekom od regionalnih ureda Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju uz ispunjenje svih uvjeta za ostvarenje potpore (upis u Upisnik poljoprivrednika, ispunjavanje uvjeta za aktivnog poljoprivrednika za M11 i M13, obavljanje poljoprivredne aktivnosti, upis svih čestica poljoprivrednog zemljišta koje se koriste u ARKOD sustav i ostale propisane registre, upis životinja u JRDŽ i ostale propisane registre, pravodobno podnošenje zahtjeva i popratne dokumentacije, ispunjavanje minimalnih zahtjeva, poštivanje pravila višestruke sukladnosti na cjelokupnom gospodarstvu, omogućavanje provedbe kontrole na terenu te svih drugih kontrola nadležnih tijela).

Nakon ulaska u sustav potpore, zahtjev za potporu kod M10 i M11 koje imaju petogodišnji obvezni period podnosi se svake godine.

Sve tri mjere su dobrovoljne a ulaskom u sustav potpore moraju se poštivati navedene obveze.

Da li je moguće ostvariti paralelno izravnu potporu i potporu za IAKS mjere?

Moguće je istovremeno zatražiti na jedinstvenom zahtjevu ostvariti izravnu potporu i potporu za IAKS mjere.

Tko je aktivni poljoprivrednik?

Aktivni poljoprivrednik je poljoprivrednik čije je poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik poljoprivrednika, koji obavlja poljoprivrednu aktivnost:

- proizvodnju, uzgoj ili sadnju poljoprivrednih proizvoda, uključujući žetvu, mužnju, uzgoj rasplodnih životinja i držanje stoke ili
- održavanje poljoprivrednog zemljišta u stanju pogodnom za ispašu ili uzgoj bez pripremnih radnji koje izlaze iz okvira uobičajenih poljoprivrednih metoda i mehanizirane obrade.

Što je višestruka sukladnost?

Višestruka sukladnost predstavlja niz pravila koje svaki poljoprivrednik, pa tako i korisnici IAKS mjera, moraju poštivati na svojem poljoprivrednom gospodarstvu.

Višestruka sukladnost uključuje slijedeće elemente:

- propisani zahtjevi upravljanja** su poljoprivredni standardi upravljanja propisani zakonodavnim okvirom Republike Hrvatske, odnosno obvezni zahtjevi kojih se mora pridržavati poljoprivredni proizvođač u obavljanju poljoprivredne djelatnosti na svom poljoprivrednom gospodarstvu;
- dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti** su minimalni uvjeti upravljanja na poljoprivrednim površinama, odnosno obvezni uvjeti kojih se mora pridržavati poljoprivredni proizvođač u obavljanju poljoprivredne djelatnosti na svim poljoprivrednim površinama u svom korištenju.

Do kada mogu zatražiti ulaz u sustav potpore?

Za M10 i M11 moguće je zatražiti potporu zaključno s 2019. godinom. Budući da je za obje mjere određeno petogodišnje obvezno razdoblje za provođenje mjere, a financijska sredstva za provođenje PRR osigurana su do 2023. Godine, nakon 2019. godine nije moguće ući u sustav potpore za M10 i M11.

Da li mogu odustati od sudjelovanja u IAKS mjeri bez obveze za povratom sredstava?

Odustanje bez obveze za povratom sredstava tijekom razdoblja u kojem je obveza bila na snazi je moguće jedino u slučaju izmjena i dopuna relevantnih obveznih standarda, ili ukoliko opsezi novih obveza ili zahtjeva nadilaze one navedene u opisu mjere.

Zašto je obvezno razdoblje minimalno pet godina?

Jednako kao i u M10, tako je i u M11 minimalno obvezno razdoblje pet godina. Na taj je način omogućeno kvalitetno postizanje ciljeva iz svake mjere. Kraće obvezno razdoblje ne bi osiguralo da provođenju propisanih obveza u stvarnosti doprinese cilju mjere.

Koja je minimalna površina poljoprivrednog gospodarstava i ARKOD parcele za ostvarenje potpore?

Zahtjev se može podnijeti ako poljoprivredna površina gospodarstva iznosi minimalno 0,5 ha, a minimalna površina ARKOD parcele mora biti 0,05 ha, s izuzetkom za M10.1.O.6 Uspostava poljskih traka, gdje ARKOD parcela mora biti najmanje 1 ha.

Što ako želim povećati površinu ili broj UG tijekom obveznog razdoblja?

Povećanje površina ili broja UG moguće je tijekom obveznog razdoblja pri čemu za dodatno prijavljene površine ili UG Agencija za plaćanja donosi novu Odluku.

U novoj se Odluci utvrđuje obvezno razdoblje za dodatno prijavljene površine ili UG.

Nakon 2019. godine nije moguće prijaviti nove površine ili UG.

Zašto moram kroz cijelog obvezno razdoblje provoditi operacije M10 i podmjere M11 na istim parcelama?

Kako bi se postigli zadani ciljevi, potreban je kontinuitet provođenja propisanih obveza na pojedinom području. Izmjenom parcela iz godine u godine gubi se smisao obveza, osobito u slučaju očuvanja bioraznolikosti ili kod ekološkog uzgoja.

Da li mogu dobiti potporu za površine pod ugarom?

Svi su iznosi potpore za M10 i M11 računati na bazi razlike između uobičajene poljoprivredne proizvodnje i one u kojoj se mora pridržavati posebnih obveza, uzevši u obzir gubitak prihoda ili povećane troškove. Zbog toga se ovim mjerama potpora ne može ostvariti za površinu pod ugarom.

U slučaju M13, potpora se ostvaruje neovisno o vrsti uporabe poljoprivredno zemljišta.

Tko mora završiti izobrazbu (koristiti individualno savjetovanje ili sudjelovati u demonstracijskoj aktivnosti)?

Izobrazba je obveza za sve korisnike M10 i M11. Nositelj ili član obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, odgovorna osoba ili voditelj proizvodnje na poljoprivrednom gospodarstvu obavezni su završiti izobrazbu, odnosno koristiti individualno savjetovanje ili sudjelovati u demonstracijskoj aktivnosti.

Zašto je izobrazba obvezna za M10 i M11?

M10 i M11 su vrlo zahtjevne mjere, pri čemu treba imati na umu da M10 do sada nismo provodili u RH. Kroz izobrazbu se steče znanje za kvalitetnu provedbu odabranih mjera. Shvaćanjem smisla svake obveze jasniji je cilj za provođenje pojedine mjere kao i krajnji učinak na okoliš u cjelini.

Stečeno znanje će istovremeno doprinijeti izbjegavanju situacija kada zbog kršenja obveza dolazi do smanjenja ili uskraćivanja potpore. Izobrazba je besplatna i provodi je Savjetodavna služba.

Što su to obvezni zakonski zahtjevi?

Obvezni zakonski zahtjevi („baseline“) označuje obveze koje mora poštivati svaki korisnik M10, M11 ili M13. Ti zahtjevi uključuju, između ostaloga, poštivanje višestruke sukladnosti, gospodarenje gnojivima i pesticidima na održiv način, te uzgoj i držanje životinja sukladno važećim propisima.

Korisnici M10 i M11 se moraju osim osnovnih zakonskih zahtjeva pridržavati i posebnih obveza koje su definirane u svakoj pojedinoj operaciji ili pomjeri. Na osnovu tih posebnih obveza, kojih se ostali poljoprivrednici ne moraju pridržavati izračunate su i potpore za pojedinu operaciju unutar M10, odnosno za podmjere u M11.

Zašto se provodi administrativna kontrola i kontrola na terenu?

Mjere se financiraju dijelom iz EPFRR a dijelom iz nacionalnog budžeta. EU sredstva kao i sredstva RH su novci poreznih obveznika koji žele znati da li su potpore utrošene namjenski i sukladno svim propisanim obvezama.

RH propisuju provedbu pojedinih mjera, te je istovremeno odgovorna za kontrolu utrošenih sredstava i praćenje provedbe programa. U protivnom, jednako kao što se mora sankcionirati korisnik koji ne provodi mjeru sukladno Pravilniku o provedbi izravne potpore i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN br. 35/15), tako bi i RH bila sankcionirana ukoliko ne bi provodila kontrolu.

MJERA 10 POLJOPRIVREDA, OKOLIŠ I KLIMATSKE PROMJENE

Ova mjera do sada se nije provodila u Republici Hrvatskoj, dok je neke države članice EU provode još od osamdesetih godina prošlog stoljeća. Mjera je od 1992. godine dio Zajedničke poljoprivredne politike a 1999. obvezni je dio svakog EU programa ruralnog razvoja.

Cilj je potaknuti poljoprivrednike da zaštite i poboljšaju okoliš na svome gospodarstvu. Prihvaćanjem određenih praksi i metoda uzgoja, koje nadilaze obvezne zakonske zahtjeve (poznate pod nazivom „baseline“), poljoprivredniku se plaćaju povećani troškovi ili izgubljeni prihod u usporedbi s uobičajenom poljoprivrednom proizvodnjom. Okoliš je javno dobro, a poljoprivrednici osim što su nezamjenjivi u proizvodnji hrane, upravljaju najvažnijim prirodnim resursima – vodom, tlom i zrakom. Odnos poljoprivrede i okoliša je kompleksan, mnogi jedinstveni krajobrazi bogati biljnim i životinjskim svijetom su nastali zahvaljujući održavanju ekstenzivnih poljoprivrednih praksi i ovise upravo o tom načinu poljoprivrede. S druge strane, nepravilne poljoprivredne prakse mogu imati upravo negativan efekt na okoliš i doprinijeti zagađenju zraka tla i vode, uništenju vrijednih krajobrazova i staništa i time doprijeti nestanku brojnih vrsta.

Potpore se može ostvariti kroz podmjeru **M10.1. Plaćanja za agro-okolišne i klimatske obveze** koja sadrži 9 tipova operacija;

- 10.1.1. Obrada tla i sjetva na terenu s nagibom za oranične jednogodišnje kulture;**
- 10.1.2. Zatravnjivanje trajnih nasada;**
- 10.1.3. Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti;**
- 10.1.4. Pilot mjera za zaštitu kosca (*Crex crex*);**
- 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira;**
- 10.1.6. Uspostava poljskih traka;**
- 10.1.7. Održavanje ekstenzivnih voćnjaka;**
- 10.1.8. Održavanje ekstenzivnih maslinika;**
- 10.1.9. Očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja.**

Tko mogu biti korisnici ove mjere?

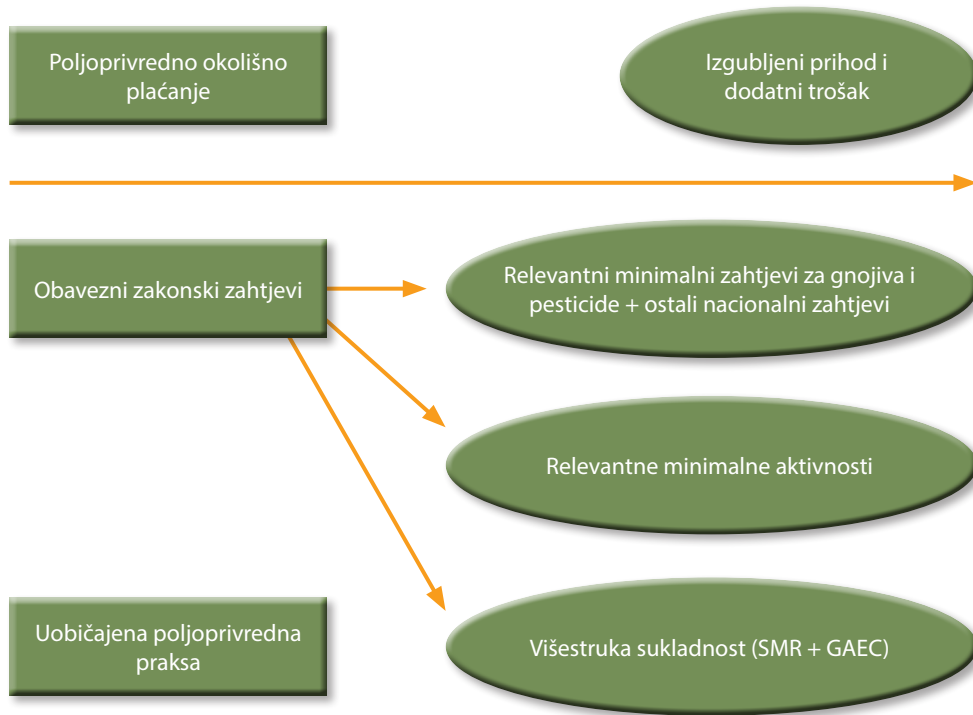
Prihvatljivi korisnici M10 su poljoprivrednici i grupe poljoprivrednika sukladno Zakonu o poljoprivredi, koji su upisani u Upisnik poljoprivrednika, koriste zemljište upisano u ARKOD te na gospodarstvu drže domaće životinje upisane u Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ).

Da li se operacije iz M10 mogu kombinirati sa podmjerama iz M11?

Budući se radi o isplati potpore po površini, sa podmjerama iz M11 je moguće kombinirati jedino operaciju 10.1.9. Očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja gdje se potpora daje po uvjetnom grlu.

Većina obveza navedenih u M10 podudara sa obvezama u ekološkoj proizvodnji. Kako bi se izbjeglo duplo financiranje (plaćanje iste obveza dva puta) za sada nije moguće kombinirati ostale operacije sa M11.

Shematski prikaz poljoprivredno okolišnog plaćanja

10.1.1 Obrada tla i sjetva na terenu s nagibom za oranične jednogodišnje kulture

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Erozija tla označava prirodni proces u kome se uslijed djelovanja vode i vjetrova, premješta površinski sloj tla, te dolazi do gubitka humusnog sloja. Ovom negativnom procesu dodatno doprinosi i nepravilna obrada tla.

Proces erozije se osobito povećava u slučaju neadekvatnog korištenja poljoprivrednog zemljišta koje je pod nagibom.

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operaciju je moguće provoditi na oraničnim površinama koje su pod nagibom od 9-15%.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Da bi se smanjili negativni učinci erozije ili spriječila erozija na oranama važno je provoditi obradu i sjetvu okomito na nagib čime se sprečava ili umanjuje direktno odnošenje humusnog sloja tla. Također je potrebno osigurati pokrivenost tla vegetacijom tijekom cijele godine tako da korijenjski sustav može zadržati humusni sloj i time smanjiti utjecaj intenzivnih kiša.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obaveza moram pridržavati?

Potrebno je izraditi i provoditi petogodišnji plan plodoreda s najmanje pet usjeva, a obradu i sjetvu na oraničnim površinama s nagibom od 9-15% provoditi okomito na nagib terena. Također, na sredini parcele se mora uspostaviti najmanje 3 metra široka brazda kako bi se spriječilo otjecanje vode jer se na taj način zaustavlja ispiranje površinskog sloja vodom.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore se isplaćuju kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu. Iznos potpore je ustanovljen usporedbom prosječne BM (bruto marže) na farmi sa 3 usjeva (kukuruz, pšenica i djetelinsko-travnje smjese) na ravnici i farmi sa 3 usjeva na nagibu.

Dodatni troškovi čine povećani trošak mehanizacije uslijed nagiba, uzgoj dva dodatna usjeva, trošak izrade plana plodoreda. Gubitak prihoda je izračunat na osnovu smanjenja prinosa uslijed neposijane površine (brazda 3m širine).

Koja je visina potpore?

Visina potpore je 141 EUR/ha.

10.1.2 Zatravnjivanje trajnih nasada

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Problem klimatskih promjena vezan je uz učinak staklenika, odnosno povećanu koncentraciju stakleničkih plinova u atmosferi. Jedan od načina na koji možemo smanjiti emisiju stakleničkih plinova, prije svega ugljikovog dioksida, je čuvanje i skladištenje organske tvari u tlu.

Zadržavanje pokrova tla na terenu s nagibom istovremeno djeluje povoljno na učinke erozije, uz povećanje količine humusa a time i plodnosti tla. Neposredno, u trajnim nasadima koji su zatravljeni povećava se bioraznolikost.

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operaciju je moguće provoditi na površinama pod trajnim nasadom (voćnjaci i vinogradi) koje su pod nagibom od 9-15%.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Zatravnjivanje trajnih nasada smanjiti će eroziju, gubitak organske tvari iz tla i spriječiti odljev stakleničkih plinova.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Površina između redova unutar trajnog nasada treba zasijati nekom od djetelinsko-travnih ili travno-djetelinskih smjesa. Također, potrebno je izraditi i provoditi petogodišnji plan gnojidbe poštujući pri tome sadržaj ostatka dušika iz djetelinsko-travnih ili travno-djetelinskih smjesa.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore je u vidu godišnjeg plaćanja po jedinici površine kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Iznos potpore se temelji na povećanim troškovima nastalim uslijed uspostave međurednog pokrova unutar trajnog nasada, u usporedbi s nasadom koji je bez pokrova, te trošak izrade plana gnojidbe.

Koja je visina potpore?

Visina potpore je 331 EUR/ha.

10.1.3 Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Veliki dio travnjačkih površina se nekada koristila na ekstenzivan način – napasivanjem ili košnjom. Zahvaljujući ljudskoj aktivnosti nastali su, sa stanovišta bioraznolikosti, iznimno bogati otvoreni krajobrazi važni za opstanak ptica selica, osobito na području travnjaka velike prirodne vrijednosti.

S jedne strane imamo situaciju gdje prestanak ekstenzivnog držanja stoke i uopće manji broj stoke dovodi do zarastanja travnjaka u nepoželjnu vegetaciju. S druge pak strane, intenzivno korištenje travnjaka na način da se pojačano gnoje te učestalo kose, dovodi do promjene biljnih i životinjskih vrsta koje na njima obitavaju.

Što je travnjak velike prirodne vrijednosti?

Travnjak velike prirodne vrijednosti (TVPV) je tip poljoprivrednog zemljišta s velikim udjelom poluprirodne i prirodne vegetacije važne za očuvanje vrsta i stanišnih tipova ugroženih na nacionalnoj i europskoj razini. Poljoprivredna proizvodnja se uglavnom zasniva na poluprirodnim travnjacima (pašnjacima i košanicama), od kojih neki predstavljaju ugrožena staništa na razini Europe te su kao takvi uključeni u ekološku mrežu Natura 2000.

Kako bi se odredila područja TVPV na teritoriju Hrvatske, korištena je definicija poljoprivrednog zemljišta velike prirodne vrijednosti prihvaćena od strane Europske agencije za zaštitu okoliša (EEA). Prema ovoj definiciji, poljoprivredno zemljište velike prirodne vrijednosti sastoji se od onih pod-

ručja u Europi u kojima je poljoprivreda glavni način (najčešće dominantni) korištenja zemljišta i gdje ona podržava ili je povezana s velikom raznolikošću vrsta i staništa ili prisustvom vrsta koje su od posebnog interesa za očuvanje u Europi, ili oboje (Andersen i sur, 2003). Tri se osnovne vrste poljoprivrednog zemljišta velike prirodne vrijednosti, a TVPV pripadaju tipu 1 – poljoprivrednom zemljištu sa velikim udjelom poluprirodne ili prirodne vegetacije.

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operacija se provodi na području jedinica lokalne samouprave (JLS) na kojima se nalaze TVPV. Minimalno 50% površine travnjaka mora se nalaziti na području neke od JLS kako bi travnjak u Arkod sustavu bio označen kao TVPV. Popis JLS je sastavni dio Pravilnika o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/2015). Prilikom podnošenja jedinstvenog zahtjeva vidljivo je da li parcela ima obilježje TVPV te je tako olakšano prijavljivanje za potporu.

Kako se travnjaci diljem Hrvatske razlikuju prema svom sastavu i načinu na koji su se tradicionalno koristili, TVPV se podijeljeni u tri regije:

1. Kontinentalna nizinska regija

Ova regija obuhvaća čitav nizinski dio kontinentalne Hrvatske do otprilike 200 metara nadmorske visine, a u njoj prevladavaju manje ili više vlažni travnjaci koji su se tradicionalno nisu kosili uglavnom jednom godišnje, jer bi učestala košnja dovela do isušivanja travnjaka i promjene biljnih vrsta koji se na njima nalaze. Košnja se treba **provoditi nakon 1. kolovoza, samo jednom godišnje.**

Slika 1. Ispaša na vlažnim travnjacima Lonjskog polja (foto: Vida Posavec Vukelić)

2. Brdsko-planinska regija

Obuhvaća cijelo brdsko i planinsko područje kontinentalne Hrvatske koje se nalazi iznad 200 metara nadmorske visine, odnosno u vegetacijskom smislu sva područja iznad zone poplavnih šuma. Neke od ovih livada predstavljaju vrstama najbogatije tipove travnjaka, uz koje su vezane brojne rijetke i ugrožene, pa i endemične biljne vrste. Kako je vrijeme njihove cvatnje u razdoblju od svibnja do srpnja, **košnjom nakon 20. srpnja** povećat će se mogućnost njihovog razmnožavanja. Na ovim je travnjacima dozvoljena košnja **jednom ili dva puta godišnje.**

Slika 2. Brdski travnjak bogat različitim biljnim vrstama (foto: Vida Posavec Vukelić)

3. Mediteranska regija

Prostire se na mediteranskom području Hrvatske, nadmorske visine ispod 200 metara, kao i na otocima. Košnju na ovom području potrebno je **provoditi nakon 15. srpnja, jednom godišnje**, kako bi sve biljne vrste koje cvatu u svibnju i lipnju završile svoj vegetacijski ciklus i uspjele se razmnožiti. Osim toga, košnja u ovom razdoblju otvara stanište i omogućava cvatnju nekih kasnijih biljnih vrsta, koje će cvjetati u kolovozu.

Slika 3. Mediteranski suhi travnjak (foto: Tamara Kirin)

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Odgode košnje omogućava stvaranje sjemena te sprečava nestanak tipičnih biljaka koje su sastavni dio travnjaka. Na taj je način istovremeno omogućen opstanak životinja koje obitavaju na ovim specifičnim staništima.

Obnavljanjem i održavanjem ekstenzivnih travnjaka velike prirodne vrijednosti sprječava se gubitak bioraznolikosti, nestanak vrijednih i rijetkih staništa kao i karakterističnih krajobrazova.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Kako bi se održao karakteristični biljni i životinjski sastav pojedinog TVPV zabranjena je upotreba mineralnog gnojiva ili stajskog gnojiva te upotreba sredstava za zaštitu bilja.

Košnja je dozvoljena isključivo ručno ili strižnim kosilicama a vrijeme i učestalost košnje različita je ovisno o regiji.

Tablica 1. Raspored košnje

Početak košnje	Regija	Broj otkosa
1. kolovoza	Kontinentalna nizinska	Jedan
20. srpnja	Brdsko-planinska	Jedan do dva
15. srpnja	Mediteranska	Jedan

Zadnji dan do kada dozvoljena košnja za sva tri tipa TVPV je **15. rujna**.

Travnjaci se mogu koristiti za napasivanje u rano proljeće i jesen pri čemu je ne smije biti prisutno više od 1,0 uvjetnog grla/ha ovaca, koze, goveda i/ili kopitara. Minimalni pašni pritisak je 0,3 uvjetnih grla/ha.

Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti nalažu odstranjivanje već svima dobro poznatih biljaka: pelinolisne ambrozije (*Ambrosia artemisiifolia* L.) i mračnjaka (*Abutilon theophrasti* Med.), te višegodišnjih korova i drvenastog bilja sa svih je poljoprivrednih površina kako bi se spriječilo zarastanje.

Dodatna mjera za održavanja ovih travnjaka je odstranjivanje pojedinačnih biljaka koje nisu prikladne za ispašu stoke, kako se ne bi proširile i zarasle travnjak. Svojim izrazito brzim rastom, razvojem i širenjem posebnu prijetnju travnjacima predstavljaju strane invazivne vrste, koje često nisu jestive ili su čak otrovne za stoku. Stoga je potrebno uklanjati i slijedeće biljke: čivitnjaču (*Amorpha fruticosa* L.), cigansko perje (prava svilenica, *Asclepias syriaca* L.), trnovitu dikicu (čičak, *Xanthium spinosum* L.) i obalnu dikicu (*Xanthium strumarium* L. ssp. *italicum* (Moretti) D.L.).

Obzirom da je zabranjeno korištenje herbicida, nedozvoljene biljke treba ručno odstranjivati.

Hidromelioracijski zahvati (odvodnja ili navodnjavanje) nisu dozvoljeni niti na jednom tipu TVPV.

Slika 4. Parcela obrasla čivitnjačom (*Amorpha fruticosa* L.) (foto: Vida Posavec Vukelić)

Slika 5. Cigansko perje (Asclepias syriaca L.) (foto: Igor Boršić)

Slika 6. Trnovita dikica (Xanthium spinosum L.) (foto: Igor Boršić)

Slika 7. Obalna dikica (Xanthium strumarium L. ssp. italicum (Moretti) D.L.) je otrovna za stoku (foto: Igor Boršić)

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpore je izračunata usporedbom prosječne BM za uobičajene poljoprivredne prakse u svakoj regiji u kojoj se kao početak košnje bilježi 1. lipnja, uz primjenu prosječne količine gnojiva; za razliku od košnje koja je ograničena brojem otkosa i kasnijim početkom, uz zabranu korištenja gnojiva i sredstva za zaštitu bilja. Obveze kojih se korisnik mora pridržavati dovode do gubitka prihoda kroz gubitak kvalitete i prinosa sijena.

Koja je visina potpore?

Visina potpore za kontinentalno nizinsku regiju iznosi 183 € / ha, brdsko-planinsku regiju 147 € / ha i mediteransku regiju 102 € / ha.

10.1.4 Pilot mjera za zaštitu kosca (crex crex)

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Ptica kosac (Crex crex) je u Hrvatskoj strogo zaštićena vrsta, procjenjuje se da je prisutno 500 – 1100 pjevajućih mužjaka ove vrste. Kosac (Crex crex) je skrovita vrsta ptice koja živi na kasno košenim travnjacima s dovoljno visokom i gustom vegetacijom u kojoj se može uspješno gnijezditi i lako kroz nju hodati – ona mora biti visine najmanje 30 cm, dovoljno gusta da pruži zaklon, ali ne

pregusta da ometa kretanje. U Hrvatskoj je široko rasprostranjen – od vlažnih travnjaka nizinske Hrvatske do brdskih livada Papuka i bogatih travnjaka Gorskog kotara i ličkih krških polja.

Posljedica nestanka tradicionalnih poljoprivrednih praksi, bilo zbog intenziviranja poljoprivrede ili njenog napuštanja, je gubitak pogodnog staništa za kosca, a time i smanjenje njegove brojnosti. Mnogi su vlažni travnjaci posljednjih nekoliko desetljeća isušeni i pretvoreni u oranice, dok se velik broj livada kosi rano zbog proizvodnje silaže, umjesto nekadašnje košnje radi sijena. Sve su to razlozi zbog kojih kosac ostaje bez zaklona, a budući da je ptica koja gnijezdi na tlu travnjaka, zbog ranije košnje uništavaju se gnijezda s jajima.

Kako bi se zaštitila ova rijetka ptica, te kako bi područja gdje obitava bila održavana na način koji pogoduje njenom nesmetanom razvoju, potrebno je održavati travnjak prilagođenim načinom košnje u točno određenom razdoblju.

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operacija se provodi na vlažnim staništima koja nastanjuje kosac a nalaze se na području ekološke mreže Natura 2000. Minimalno 30% površine travnjaka mora biti na području ekološke mreže na kome je cilj očuvanja ptica kosca kako bi travnjak u Arkod sustavu bio označen kao stanište kosca.

Popis staništa je sastavni dio Pravilnika o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/2015). Prilikom podnošenja jedinstvenog zahtjeva vidljivo je da li parcela ima obilježje područja gdje obitava kosac te je tako olakšano prijavljivanje za potporu.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Ženka kosca gnijezdi radeći plitku udubinu u tlu, obloženu lišćem i okolnom vegetacijom pa za rastanjem travnjaka vegetacija postaje pregusta i previsoka za gniježđenje, dok intenzivna ispaša ostavlja prenisoku vegetaciju, također neprikladnu za kosca. Većina kosca gnijezdi se od 15. svibnja

Slika 8. Crex Crex

do 15. kolovoza, iako sezona gniježdenja može biti i duža. Zbog toga je iznimno važno da se košnja travnjaka na kojima obitava kosac vrši nakon 15. kolovoza, kako se ne bi uništila gnijezda s jajima i mladi ptići kosca dovoljno ojačali da mogu poletjeti.

Osim datuma košnje, izrazito je važan način košnje. Naime, parcelu treba kositi od sredine prema rubnim dijelovima ili s jedne strane na drugu, nikako od ruba parcele prema unutra, kako bi ptice stige pobjeći u rubne nepokošene dijelove travnjaka.

Košnjom na točno određeni način i u određeno doba godine omogućen je nesmetan razvoj kosca. Kroz dulji period provođenja ove operacije brojnost ove zaštićene vrste će se povećati.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Kako bi se održao izgled staništa i uvjeti za razvoj kosca, zabranjena je upotreba mineralnog gnojiva, stajskog gnoja i sredstava za zaštitu bilja.

Košnja je dozvoljena isključivo ručno ili strižnim kosilicama na minimalnoj visini od 10 cm iznad tla, a mora se provoditi **nakon 15. kolovoza**. Dozvoljena je jedna do maksimalno dvije košnje na godinu. Zadnji dan do kada je dozvoljena košnja je **15. rujna**.

Na parcelama većim od 1 ha obavezno je ostaviti uz rub nepokošenu traku (do 5% površine), a košnju treba obavljati od sredine parcele kružno prema van ili s jedne strane parcele prema drugoj.

Travnjaci se mogu koristiti za napasivanje samo u periodu od jeseni do kraja godine, pri čemu ne smije biti prisutno više od 1,0 uvjetnog grla/ha ovaca, koze, goveda i/ili kopitara. Minimalni pašni pritisak je 0,3 uvjetnih grla/ha.

Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti nalažu odstranjivanje već svima dobro poznatih biljaka: pelinolisne ambrozije (*Ambrosia artemisiifolia* L.) i mračnjaka (*Abutilon theophrasti* Med.), te višegodišnjih korova i drvenastog bilja sa svih je poljoprivrednih površina kako bi se spriječilo zarastanje.

Dodatna mjera za održavanje ovih travnjaka je odstranjivanje pojedinačnih biljaka koje nisu prikladne za ispašu stoke, kako se ne bi proširile i zarasle travnjak. Svojim izrazito brzim rastom, razvojem i širenjem posebnu prijetnju travnjacima predstavljaju strane invazivne vrste, koje često nisu jestive ili su čak otrovne za stoku. Stoga je potrebno uklanjati i slijedeće biljke: čivitnjaču (*Amorpha fruticosa* L.), cigansko perje (prava svilenica, *Asclepias syriaca* L.), trnovitu dikicu (čičak, *Xanthium spinosum* L.) i obalnu dikicu (*Xanthium strumarium* L. ssp. *italicum* (Moretti) D.L.).

Obzirom da je zabranjeno korištenje herbicida, nedozvoljene biljke treba ručno odstranjivati.

Hidromelioracijski zahvati (odvodnja ili navodnjavanje) nisu dozvoljeni.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpota se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpota je izračunata usporedbom prosječne BM za uobičajene poljoprivredne prakse gdje se kao početak košnje bilježi 1. lipnja, uz primjenjuju prosječne količine gnojiva; za razliku od košnje kasnijeg datuma i na određenoj visini, uz zabranu korištenja gnojiva i sredstava za zaštitu bilja. Obveze kojih se korisnik mora pridržavati dovode do gubitka prihoda kroz gubitak kvalitete i prinosa sijena.

Koja je visina potpore?

Visina potpore iznosi 244 EUR/ha.

10.1.5 Pilot mjera za zaštitu leptira

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Leptiri četiri vrste ugroženih i strogo zaštićenih danjih leptira žive na svega nekoliko manjih područja u Hrvatskoj: veliki livadni plavac (*Phengaris teleius*), zagasiti livadni plavac (*Phengaris nausithous*), močvarni plavac (*Phengaris alcon alcon*) i močvarni okaš (*Coenonympha oedippus*).

Leptiri roda *Phengaris* obitavaju na prostoru kontinentalne i brdske Hrvatske, močvarni okaš za bilježen je jedino u Istri. Svaka je od ovih vrsta leptira vezana za određeni tip travnjaka, a svima im je zajednički nestanak staništa. Iznimni su po vrlo osjetljivom životnom ciklusu – njihovo je razmnožavanje vezano za specifične vrste biljaka kojima se hrani gusjenica, a vrste roda *Phengaris* žive u simbiozi s mravima u čijim mravinjacima gusjenica živi sve do preobrazbe u odraslog leptira.

Kako bi se zaštitile ove četiri vrste leptira, potrebno im je osigurati nesmetan razvoj i zadržati njihova staništa u izvornom obliku kroz prilagođeni način košnje.

Slika 9. Veliki livadni plavac (*Phengaris teleius*) živi na nizinskim košanicama (foto: Ivana Plavac)

Slika 10. Zagasiti livadni plavac (*Phengaris nausithous*)

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operacija se provodi na staništima koje nastanjuju ugroženi leptiri a nalaze se na području ekološke mreže Natura 2000. Minimalno 30% površine travnjaka mora biti na području ekološke mreže na kome je cilj očuvanja danji leptir - veliki livadni plavac (*Phengaris teleius*), zagasiti livadni plavac (*Phengaris nausithous*), močvarni plavac (*Phengaris alcon alcon*) i močvarni okaš (*Coenonympha oedippus*).

Popis staništa je sastavni dio Pravilnika o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/2015). Prilikom podnošenja jedinstvenog zahtjeva vidljivo je da li parcela ima obilježje područja gdje obitava neki od navedenih leptira te je tako olakšano prijavljivanje za potporu.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Zbog osjetljivog životnog ciklusa, termin i način košnje pokazali su se ključnima za život ovih vrsta. Tako je za velikog livadnog plavca i zagasitog livadnog plavca važno da se travnjak kosi do 15. lipnja ili nakon 15. rujna, ali ne svake, već svake druge godine, kako bi se očuvala potrebna struktura

vegetacije i vlažnost tla. Ove su vrste vrlo osjetljive na period košnje – ukoliko se košnja provodi u vrijeme perioda razmnožavanja leptira, odnosno u vrijeme cvatnje biljki hraniteljica, smrtnost leptira se višestruko povećava, a time i ugroženost vrste.

Za očuvanje močvarnog plavca kositi treba samo u jesenskom periodu, nakon 15. rujna, također svake druge godine. I za močvarnog okaša, koji živi na vlažnim livadama, ključno je kositi nakon 15. rujna, ali se parcela mora kositi vrlo specifično – svake godine jedna trećina površine, dok se ostatak ostavlja nepokošen. Sljedeće godine kosi se druga trećina, prošle godine nepokošena, a treće godine zadnja trećina. Za razliku od leptira plavaca, čija gusjenica završava razvoj u mravinjaku, močvarni je okaš u svim stadija svog života prisutan na travnjaku pa se ovakvom rotacijskom košnjom na parceli osigurava preživljavanje makar jednog dijela leptira.

Očito je da košnjom na točno određeni način i u određeno doba godine omogućujemo je nesmetan razvoj leptira. Kroz dulji period provođenja ove operacije brojnost četiri ugrožene vrste leptira će se povećati.

Slika 11. Močvarni plavac (*Phengaris alcon alcon*)

Slika 12. Močvarni okaš (*Coenonympha oedippus*).

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Kao i kod ostalih travnjaka na kojima obitavaju ugrožene vrste, zabranjena je upotreba mineralnog gnojiva, stajskog gnoja i sredstava za zaštitu bilja.

Košnja je dozvoljena isključivo ručno ili strižnim kosilicama. Termin i način košnje određen je za svakog leptira posebno.

Tablica 2. Raspored košnje

Vrsta	Termin i način košnje
<i>Phengaris alcon alcon</i>	iza 15. 9. svake druge godine
<i>Coenonympha oedippus</i>	iza 15. 9. na 1/3 površine svake godine
<i>Phengaris nausithous</i>	do 15.6 ili iza 15.9. svake druge godine
<i>Phengaris teleius</i>	do 15.6 ili iza 15.9. svake druge godine

Zadnji dan do kada je dozvoljena košnja je **1. listopada**.

Travnjaci se mogu koristiti za napasivanje samo u periodu od jeseni do kraja godine, pri čemu ne smije biti prisutno više od 1,0 uvjetnog grla/ha ovaca, goveda i/ili kopitara. Minimalni pašni pritisak je 0,3 uvjetnih grla/ha. Dobri poljoprivredni i okolišni uvjeti nalažu odstranjivanje već svima dobro poznatih biljaka: pelinolisne ambrozije (*Ambrosia artemisiifolia* L.) i mračnjaka (*Abutilon theophrasti* Med.), te višegodišnjih korova i drvenastog bilja sa svih je poljoprivrednih površina kako bi se spriječilo zarastanje. Dodatna mjera za održavanja ovih travnjaka je odstranjivanje pojedinačnih biljaka koje nisu prikladne za ispašu stoke, kako se ne bi proširile i zarasle travnjak. Svojim izrazito brzim rastom, razvojem i širenjem posebnu prijetnju travnjacima predstavljaju strane invazivne vrste, koje često nisu jestive ili su čak otrovne za stoku. Stoga je potrebno uklanjati i sljedeće biljke: čivitnjaču (*Amorpha fruticosa* L.), cigansko perje (prava svilenica, *Asclepias syriaca* L.), trnovitu dikicu (čičak, *Xanthium spinosum* L.) i obalnu dikicu (*Xanthium strumarium* L. ssp. *italicum* (Moretti) D.L.). Obzirom da je zabranjeno korištenje herbicida, nedozvoljene biljke treba ručno odstranjivati. Hidromelioracijski zahvati (odvodnja ili navodnjavanje) nisu dozvoljeni.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpota se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpota je izračunata usporedbom prosječne BM za uobičajene poljoprivredne prakse gdje se kao početak košnje bilježi 1. lipnja, uz primjenjuju prosječne količine gnojiva; za razliku od košnje kasnijeg datuma uz zabranu korištenja gnojiva i sredstva za zaštitu bilja kao i privremenog nekorištenja dijela travnjaka. Obveze kojih se korisnik mora pridržavati dovode do gubitka prihoda kroz gubitak kvalitete i prinosa sijena.

Koja je visina potpore?

Visina potpore iznosi za močvarnog okaša - 326 EUR/ha, dok za močvarnog plavaca, zagasitog livadnog plavaca i velikog livadnog plavaca iznosi - 274 EUR/ha .

10.1.6 Uspostava poljskih traka

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Intenzivna poljoprivredna proizvodnja pojačava pritisak na okoliš uzrokujući gubitak organske tvari u tlu, eroziju tla, onečišćenje voda. Također dovodi do gubitka brojnih vrsta, kako zbog velike uporabe gnojiva i sredstava za zaštitu bilja, tako i zbog uništavanja prirodnih staništa. Ptice, kukci i mali sisavci nestaju iz prirode jer ne mogu opstati na velikim jednoličnim površinama pod ratarskim usjevima.

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operacija se provodi na oraničnim površinama koje nisu manje od 1 ha.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Kako bi se ublažile negativne posljedice na bioraznolikost, osobito na područjima gdje prevladava intenzivni tip poljoprivredne proizvodnje sa velikim oraničnim površinama, poljske trake se name-

ću kao prihvatljivo rješenje. One mogu biti mješavina trava ili cvijeća, pri čemu cvjetne trake osiguravaju stanište prvenstveno za oprašivače ili druge insekte korisne za kontrolu brojnosti štetnika, dok travne trake predstavljaju važna staništa za ishranu i gniježđenje nekih vrste ptica, kao što su strnadice ili trčka. Kroz uspostavu staništa štite se različite biljne i životinjske vrste, poboljšava kvaliteta krajobrazu i povećava ukupnu bioraznolikost na oranicama.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Cvjetne trake treba posijati uz rub ili unutar parcele širine najmanje 3 m, maksimalno 15 m, imajući na umu da udaljenost između traka mora biti najmanje 50 m. Ukupna dužina traka na parceli mora biti najmanje 200 m po hektaru. Dozvoljeno je mijenjati svake godine mjesto na kome se trake usijavaju. Trake trebaju sadržavati najmanje pet cvjetnih vrsta koje naizmjenice cvjetaju tijekom cijele vegetacijske sezone. Popis cvjetnih vrsta koje su pogodne za sjetvu je sastavni dio Pravilnika o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/2015).

Kako bi korisni insekti imali dovoljno peluda i nektara za ishranu, trake treba ostaviti na parceli što duže pa se mogu zaorati **najranije 1. listopada**. Obzirom na važnost i razlog njihove uspostave, ne smiju se koristiti kao prolaz ili put.

Travne trake treba posijati uz rub parcele, širine najmanje 2 m, maksimalno 3 m, imajući na umu da udaljenost između traka mora biti najmanje 50 metara. Ukupna dužina traka na parceli mora biti najmanje 200 m po hektaru a njihov se položaj, za razliku od cvjetnih traka, ne mijenja tijekom petogodišnjeg perioda.

Trake trebaju sadržavati najmanje pet vrsta trava. Popis trava koje su pogodne za sjetvu je sastavni dio Pravilnika o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/2015).

Kako bi se spriječilo zakorovljavanje i potaknulo busanje u prvoj godini uspostavljanja trake se mogu pokositi 2-3 puta. U trećoj godini trake se moraju pokositi **najkasnije do 1. listopada**. Obzirom na važnost i razlog uspostave travnih traka, ne smiju se koristiti kao prolaz ili put.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore se isplaćuje kao naknada za dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpore je izračunata na temelju dodatnih troškova za uspostavu poljskih traka na oranicama: oranje, predstjetvena obrada, sjetva i trošak sjemena. Iz tog se razloga potpora nije po hektaru površine već po hektaru uspostavljene trake.

Koja je visina potpore?

Visina potpore za uspostavu cvjetnih traka je 346 EUR/ha trake, za uspostavu travnih traka 169 EUR/ha trake.

10.1.7 Održavanje ekstenzivnih voćnjaka

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Ekstenzivni su voćnjaci su dio tradicionalnog hrvatskog krajobrazu i bili su prisutni na kontinentalnom području Hrvatske u daleko većem broju nego danas. U usporedbi s konvencionalnim

voćnjacima, ekstenzivne odlikuje uzgoj visokostablašica, niska gustoća nasada, veliki razmacima između voćaka, te zatravnjena površina ispod stabala koja se održava košnjom i / ili napasivanjem. Upravo zbog kombinacije trava i voćaka izuzetno su bogati biljnim i životinjskim vrstama - od lišajeva, gljiva i mahovina pa do insekata, ptica i malih sisavaca.

Konvencionalni voćnjaci bez pokrovnog usjeva između redova stabala predstavljaju veliki izvor CO₂, uglavnom zbog emisije ovog stakleničkog plina tijekom međurednog održavanja tla, koje je opet povezano sa spaljivanjem fosilnih goriva za strojeve.

Opstanak ekstenzivnih voćnjaka je važan ukoliko želimo zadržati karakteristični krajobraz, održati visoki nivo bioraznolikosti i doprinijeti smanjenju emisije ugljikovog dioksida u atmosferu.

Gdje se može provoditi ova operacija?

Operacija se može provoditi u onim voćnjacima koji imaju ekstenzivni karakter uz gustoću nasada od najmanje 50, a najviše 200 stabala na hektaru.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Ekstenzivni voćnjaci uklanjaju ugljikov dioksid iz atmosferskog sustava vežući ga u rastuću biomasu stabala, pri čemu organski ostaci trave pomažu da se poveća količina ugljika u tlu. Obzirom da se ne koriste sintetski spojevi za gnojidbu i zaštitu, bioraznolikost u voćnjaku se održava na optimalnoj razini.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Imajući u vidu raznolikost biljaka i životinja kojima su ekstenzivni voćnjaci stanište ili izvor hrane, nije dozvoljena gnojidba mineralnim gnojivima već jedino primjena krutog stajskog gnoja, ispod krune stabla. Iz istog razloga smiju se koristiti samo ona sredstva za zaštitu bilja koja su odobrena u ekološkoj proizvodnji. Površina voćnjaka održava se ispašom ovaca, goveda i peradi (maksimalno 1,0 UG/ha) ili košenjem biljnog pokrova najmanje jednom godišnje (uključujući i košnju ispod stabala), ali **ne kasnije od 1. listopada**.

Odumiruća stabla se nadomještaju sadnicama ugroženih izvornih i tradicijskih sorti koje su najbolje prilagođene ekstenzivnom načinu uzgoja voćaka kako bi se povećala bioraznolikost voćnjaka. Popis navedenih sorata nalazi u prilogu Pravilnika o provedbi izravne potpore poljoprivredi i IAKS mjera ruralnog razvoja (NN 35/2015).

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpore je izračunata na temelju razlike BM između travnjačkih voćnjaka sa smanjenim brojem stabala i ograničenjem u korištenju gnojiva i sredstva za zaštitu bilja, u usporedbi s konvencionalnim voćnjakom jabuka u kome je gušći sklop nasada, koriste se mineralna gnojiva i sredstva za zaštitu bilja.

Koja je visina potpore?

Visina potpore je 385 EUR/ha.

10.1.8 Održavanje ekstenzivnih maslinika

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

Ekstenzivni maslinici su u mediteranskom dijelu prepoznatljivi dio krajobraza, sa nepravilno zasađenim stablima na terasama ili okruženi suhozidima. Karakterizira ih široki razmak stabala, vrlo niska produktivnost i varijabilni prinos od jedne do druge godine, uz ograničenu mogućnost korištenja moderne mehanizacije. Nisu pogodni za modernu, ekonomski isplativiju proizvodnju maslinovog ulja, te su mnogi ekstenzivni maslinici napušteni, ili se pretvaraju u intenzivne maslinike.

Sa stanovišta bioraznolikosti imaju veliku prirodnu vrijednost budući su značajno stanište za mnoge vrste ptica selica, pružajući im utočište i hranu. Praksa pretvaranja ekstenzivnih maslinika u intenzivne pogubna je za bioraznolikost i karakteristični krajobraz.

Gdje se može provoditi ova mjera?

Operacija se može provoditi u maslinicima ekstenzivnog tipa proizvodnje gdje je gustoća nasada od najmanje 25 do najviše 150 stabala.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Kako bi se ekstenzivni maslinici očuvali i zaštitili od nestajanja, potrebno poticati održavanje na način da se sprječava njihovo zarastanje i degradaciju, te održali kao karakteristični element tradicionalnog mediteranskog krajobraza.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Kako bi se očuvala biološka raznolikost u masliniku, nije dozvoljena gnojidba mineralnim gnojivima već jedino primjena krutog stajskog gnoja, ispod krune stabla. Iz istog se razloga mogu koristiti samo ona sredstva za zaštitu bilja koja su odobrena u ekološkoj proizvodnji.

Površina maslinika se može održavati na nekoliko načina: mehaničkom obradom, ili košnjom trave, ili zadržavanjem svih tanjih grančica ispod krošnje nakon rezidbe ili držanjem ovaca ili koza.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpota se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpota je izračunata na temelju usporedbe BM maslinika s smanjenim brojem stabala i ograničenja u korištenju gnojiva i sredstva za zaštitu bilja u usporedbi s konvencionalnim maslinikom.

Kod ekstenzivnog je maslinika u obzir je uzeto smanjenje prihoda ali i povećani troškova održavanja.

Koja je visina potpore?

Visina potpore je 804 EUR/ha.

10.1.9. Očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja

Slika 13. Turopoljska svinja (Izvor: HPA)

Zbog čega provodimo ovu operaciju?

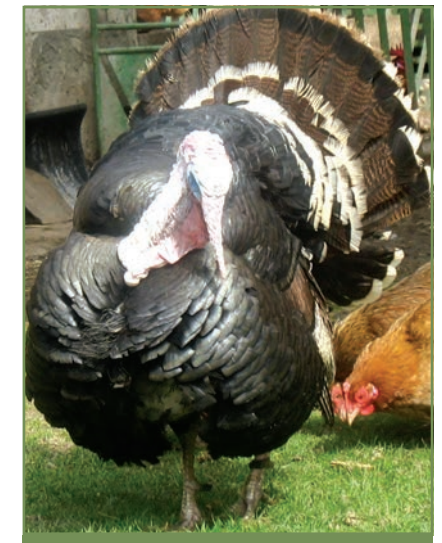
Izvorne i zaštićene pasmine karakterizira jedinstveno genetsko naslijeđe stvarano stotinama godina. Suživot s čovjekom i prilagodba podneblju učinili su ih važnom sastavnicom genetskog i kulturološkog naslijeđa.

One pružaju sigurnost za održivu proizvodnju hrane u budućnosti, osobito imajuću na umu sposobnost njihovu prilagodbe na sve prisutnije klimatske promjene. Upravo zato izvorne i zaštićene pasmine predstavljaju temelj za stvaranje novih, poboljšanih značajki postojećih pasmina domaćih životinja. Pogodne su za korištenje i održavanje pašnjačkih površina, uključivanje u programe ekološke proizvodnje i razvijanje prepoznatljivih tradicionalnih robnih marki. Sastavni su dio ekosustava o kojem ovise brojne druge biljne i životinjske vrste.

Prioritet je očuvati tradicijske, lokalnim uvjetima prilagođene životinjske vrste.

Koji su ciljevi i učinci ove operacije?

Očuvanje populacije ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja, od kojih su neke kritično ugrožene te im prijete odumiranje, moguće je kroz provedbu uzgojnih programa uz dostizanje postavljenih ciljeva. Nestajanjem ovih pasmina smanjuje se biološka raznolikost u poljoprivredi, odnosno ukupna bioraznolikost ruralnog prostora.

Slika 14. Zagorski puran (Izvor: HPA)

Slika 15. Kokoš hrvatica (Izvor: HPA)

Kako se određuje ugroženost pasmine?

Prag priznavanja statusa ugroženosti definiran je prema broju ženskih rasplodnih grla. Granični prag za priznavanje statusa ugroženosti je slijedeći broj ženskih rasplodnih grla:

- **Goveda** - 7.500 ženskih rasplodnih grla,
- **Svinje** - 15.000 ženskih rasplodnih grla,
- **Ovce** - 10.000 ženskih rasplodnih grla,
- **Koze** - 10.000 ženskih rasplodnih grla,
- **Perad** - 25.000 ženskih rasplodnih kljunova,
- **Kopitari** - 5.000 ženskih rasplodnih grla.

Kojih se poljoprivredno okolišnih obveza moram pridržavati?

Potpore je moguća samo ukoliko se sudjeluje u provedbi uzgojnog programa kojeg provodi udruga uzgajivača, uzgojna organizacija i ovlaštena ustanova. Svake godine do 31. siječnja navedena tijela će dostaviti potvrdu o sudjelovanju u provedbi uzgojnog programa. Potvrđnicu je potrebno imati na poljoprivrednom gospodarstvu za slučaj kontrole na terenu.

Životinje se moraju držati u skladu s zoohigijenskim uvjetima držanja i korištenja domaćih životinja, odnosno moraju biti pod nadzorom, imati primjeren smještaj, dostupnost hrane i vode.

Potpore se može zatražiti za minimalno 0,15 uvjetnih grla **valjano rasplodnih životinja**.

Da li je moguće smanjiti/nadomjestiti broj uvjetnih grla tijekom obveznog razdoblja?

Budući je obvezno razdoblje provođenja ove operacije (kao i svih operacija u M10) pet godina, tijekom obveznog razdoblja potrebno je držati na gospodarstvu isti broj uvjetnih grla koji je prijavljen za potporu prve godine prilikom ulaska u sustav potpore.

Treba imati na umu da se podatak o broju životinja administrativno kontrolira 10. lipnja i 31. prosinca svake godine. Ukoliko se utvrdi administrativnom kontrolom, ili kontrolom na terenu manji broj od prijavljenog prilikom ulaska u sustav potpore, korisnik podliježe sankcijama.

Jedina mogućnost kada je bez kazne za predmetnu godinu dozvoljeno nadomještanje životinja ukoliko im se smanjio broj je u slučaju prirodnih okolnosti i više sile i iznimnih okolnosti.

Što su prirodne okolnosti?

Prirodne okolnosti uključuju:

- uginuće životinja zbog bolesti,
- uginuće životinja zbog nesreće za koju korisnik ne može biti odgovoran.

Nastanak prirodnih okolnosti mora se evidentirati u propisanim registrima na gospodarstvu i prijaviti u JRDŽ, te u roku od **10 radnih dana** od dana kada je smanjenje utvrđeno **pisanim putem** obavijestiti Agenciju za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Slika 16. Istarsko govedo (Izvor: HPA)

Što je viša sila i iznimne okolnosti?

Viša sila ili iznimne okolnosti predstavljaju vanjske nepovoljne utjecaje koje nije bilo moguće predvidjeti, spriječiti niti ukloniti a uključuju:

- smrt korisnika,
- dugoročna profesionalna nesposobnost korisnika,
- ozbiljna prirodna katastrofa koja uvelike utječe na poljoprivredno gospodarstvo,
- slučajno uništenje stočne nastambe na poljoprivrednom gospodarstvu,
- epizootske ili biljne bolesti koja utječe na dio ili svu stoku ili usjeve korisnika
- izvlaštenje cijelog ili velikog dijela poljoprivrednog gospodarstva ako se to izvlaštenje nije moglo predvidjeti na dan podnošenja jedinstvenog zahtjeva.

Nastanak više sile ili iznimnih okolnosti mora se **u pisanom obliku uz prilaganje odgovarajućih dokaza** javiti Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju **u roku od 15 dana** od trenutka kada se to može učiniti.

Kako se računa broj uvjetnih grla (UG)?

Tablica 3. Preračunavanje grla/kljuna u uvjetna grla

Tablica 3. Preračunavanje grla/kljuna u uvjetna grla	UG
1. Bikovi, krave i ostala goveda starija od 24 mjeseci te kopitari stariji od šest mjeseci	1,0
2. Goveda starosti od 6 do 24 mjeseci	0,6
3. Goveda starosti do 6 mjeseci	0,4
4. Ovce i koze	0,15
5. Rasplodne krmače > 50 kg	0,5
6. Ostale svinje	0,3
7. Kokoši nesilice	0,014
8. Ostala perad	0,03

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore predstavljaju naknadu korisniku za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat držanja i uzgoja ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja.

Slika 17. Paška ovca (Izvor: HPA)

Slika 18. Hrvatska šarena koza (Izvor: HPA)

Koja je visina potpore:

Slika 19. Slavonско-srijemski podolac (Izvor: HPA)

Tablica 4. Visina potpore izražena je po uvjetnom grlu i odnosi se samo na valjane rasplodne životinje

Goveda – 300 EUR (Buša, Istarsko govedo, Slavonско-srijemski podolac)	Svinje – 200 EUR (Crna slavonska svinja, Turopoljska svinja)
Ovce Istarska ovca – 152 EUR Creska ovca – 207,93 EUR Krčka ovca – 212,72 EUR Paška ovca – 160,22 EUR Dubrovačka ruda – 205,31 EUR Lička pramenka – 198,36 EUR Dalmatinska pramenka – 208,07 EUR Cigaja – 191,16 EUR Rapska ovca – 224,49 EUR	Koze Hrvatska šarena koza – 205,48 EUR Hrvatska bijela koza – 199,63 EUR Istarska koza – 204,96 EUR
Konji – 200 EUR (Hrvatski hladnokrvnjak, Hrvatski posavac, Međimurski konj, Lipicanac)	Magarci – 200 EUR (Istarski magarac, Primorsko-dinarski magarac, Sjeverno-jadranski magarac)
Perad- 200 EUR (Zagorski puran, Kokoš hrvatica)	

MJERA 11

EKOLOŠKI UZGOJ

Ekološka poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj se provodi još od 2001. godine. Sve do sada bila je financirana iz nacionalnih izvora poštujući pri tome pravila koja važe na nivou EU. Ista pravila ekološke proizvodnje nastavljaju se i dalje dok su se uvjeti i obveze za ostvarenje potpore neznatno promijenili.

Ekološka je proizvodnja sveobuhvatan sustav upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima i proizvodnjom hrane koji ujedinjuje najbolju praksu zaštite okoliša i klime, visoku razinu biološke raznolikosti, očuvanje prirodnih resursa, primjenu visokih standarda za dobrobit životinja i proizvodne standarde koji su u skladu s potražnjom sve većeg broja potrošača.

Slika 20. Ekološki uzgoj

Cilj je potaknuti nove poljoprivrednike da se uključe u ovaj sustav proizvodnje, odnosno one koji već jesu u sustavu ekološke proizvodnje da nastave sa aktivnostima kako bi se povećale površine pod ekološkom proizvodnjom. Na taj će se način umanjiti negativan učinak konvencionalne poljoprivrede na okoliš, kroz očuvanje kvalitete vode, zraka i tla, ali i povećanje plodnosti tla također ekološki uzgoj doprinosi zdravlju ljudi i dobrobiti životinja.

Prihvatanjem propisanih praksi i metoda uzgoja, koje nadilaze obvezne zakonske zahtjeve (poznate pod nazivom „baseline“), poljoprivredniku se plaćaju povećani troškovi ili izgubljeni prihod u usporedbi s uobičajenom poljoprivrednom proizvodnjom.

Potpore se može ostvariti kroz dvije podmjere:

11.1. Plaćanja za prijelaz na prakse i metode ekološkog uzgoja

11.2. Plaćanja za održavanje praksi i metoda ekološkog uzgoja

Tko mogu biti korisnici ove mjere?

Prihvatljivi korisnici M11 su **aktivni** poljoprivrednici i grupe poljoprivrednika sukladno Zakonu o poljoprivredi, koji su upisani u Upisnik poljoprivrednika i koriste zemljište upisano u ARKOD, te održavaju ili prelaze na ekološku poljoprivrednu proizvodnju sukladno Uredbi Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda i Uredbi Komisije (EZ) br. 889/2008 o detaljnim pravilima za provedbu Uredbe Vijeća (EZ) 834/2007.

Prije nego zatražite potporu poljoprivredno gospodarstvo **mora biti upisano** u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji.

Za koju skupinu usjeva mogu ostvariti potporu?

Potpore se može ostvariti za sljedeće skupine usjeva:

- Oranice (podrazumijevaju se ratarske kulture, aromatično i ljekovito bilje)
- Povrće,
- Višegodišnji nasadi (podrazumijeva se vinograd ili voćnjak),
- Trajni travnjaci (podrazumijeva se livada, pašnjak ili krški pašnjak).

Kako mogu postati ekološki proizvođač?

Ukoliko se želite baviti ekološkom proizvodnjom, poljoprivredno gospodarstvo mora biti upisano u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, a proizvodnja mora biti pod stručnom kontrolom.

Stručnu kontrolu obavljaju kontrolna tijela ovlaštena od strane Ministarstva poljoprivrede a kontrola je obvezna najmanje jednom godišnje.

Popis ovlaštenih kontrolnih tijela koja možete kontaktirati i **zatražiti prvu stručnu kontrolu** nalazi se na web stranici Ministarstva: <http://www.mps.hr/default.aspx?id=6184>.

Nakon što je kontrolno tijelo izvršilo prvu stručnu kontrolu nad poljoprivrednim gospodarstvom i dostavilo zapisnik o prvoj stručnoj kontroli, nositelj/ovlaštena osoba poljoprivrednog gospodarstva ima obvezu ispuniti obrazac zahtjeva za upis u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji iz Priloga I Pravilnika o ekološkoj proizvodnji (NN br. 86/13 koji se podnosi regionalnim uredima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju uz koji treba priložiti kopiju zapisnika kontrolnog tijela za ekološku proizvodnju o obavljenoj prvoj stručnoj kontroli i 70,00 kn biljega.

Ukoliko je dostavljena gore navedena dokumentacija, time su ispunjeni svi uvjeti za upis u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju izdaje rješenje o upisu u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji.

Po završetku proizvodnje u tekućoj godini, bilo da je riječ o prijelaznom razdoblju ili održavanju ekološke proizvodnje, kontrolno tijelo potvrđuje status proizvodnje te izdaje potvrđnicu/certifikat. Bez izdane potvrđnice/certifikata za tekuću godinu ne možete ostvariti potporu za mjeru M11 Ekološki uzgoj.

Da li se može kombinirati M11 sa nekom od operacija iz M10?

Budući se radi o isplati potpore po površini, ovu je mjeru moguće kombinirati jedino sa operacijom 10.1.9. Očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja gdje se potpora daje po uvjetnom grlu.

Većina obveza navedenih u M11 podudara sa obvezama u M10. Kako bi se izbjeglo duplo financiranje (plaćanje iste obveza dva puta) za sada nije moguće kombinirati ovu mjeru sa ostalim operacijama iz M10.

11.1. Plaćanja za prijelaz na prakse i metode ekološkog uzgoja

Zbog čega provodimo ovu podmjeru?

RH ima interes u povećanju površina pod ekološkom proizvodnjom pa se ovom podmjerom želi potaknuti poljoprivrednike da napuste konvencionalnu poljoprivrednu proizvodnju koja se negativno reflektira na okoliš i bioraznolikost, i nastave proizvodnju na temelju ekoloških praksi metoda.

Koliko traje prijelazno razdoblje za pojedine kulture?

Obvezno razdoblje prelaska sa konvencionalne na ekološku proizvodnju **traje dvije godine za oranice, povrće i pašnjake i tri godine za višegodišnje nasade**, uz mogućnost skraćivanja prijelaznog razdoblja u skladu sa Uredbom Komisije (EZ) br. 889/2008.

Kojih se obveza vezano uz ekološki uzgoj moram pridržavati?

Proizvodnja se mora provoditi prema odredbama Uredbe Komisije (EZ) br. (EZ) 889/2008 i Pravilnika o ekološkoj proizvodnji ("Narodne novine" br. 86/13) što provjerava/verificira ovlašteno kontrolno tijelo.

Tijekom petogodišnjeg obveznog razdoblja podmjera se mora provoditi na istim parcelama koje su prijavljene prve godine prilikom ulaska u sustav potpore. Nije moguće prijaviti samo dio površine, odnosno imati na istoj ARKOD parceli ekološku i konvencionalnu proizvodnju.

Nakon završetka prijelaznog razdoblja, na istim se površinama mora se nastaviti ekološka proizvodnja.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpore je izračunata usporedbom prosječne BM za uobičajene poljoprivredne prakse u konvencionalnoj i ekološkoj proizvodnji. U iznos je uračunat i trošak nadzora i certificiranja.

Koja je visina potpore?

Potpore za prijelazno razdoblje je uvećana za 20% u odnosu na potporu za održavanje ekološke proizvodnje. Ovo uvećanje je rezultat smanjenje prinosa u razdoblju prijelaza sa konvencionalne na ekološku proizvodnju, kao i nemogućnost prodaje poljoprivrednih proizvoda sa oznakom „ekološki proizvod“ tijekom prijelaznog razdoblja.

Visina potpore je:

- Oranice: $289,82 + 20\% = 347,78$ €/ha
- Povrće: $480,78 + 20\% = 576,94$ €/ha
- Višegodišnji nasadi: $723,48 + 20\% = 868,18$ €/ha
- Trajni travnjaci: $258,28 + 20\% = 309,94$ €/ha

11.2. Plaćanja za održavanje praksi i metoda ekološkog uzgoja (EKO)

Zbog čega provodimo ovu podmjeru?

Sve veći interes potrošača, svjesnost o značaju očuvanja okoliša i utjecaju zdrave, ekološki proizvedene hrane za zdravlje pokazatelj su potrebe da se nastavi trend povećanja ekoloških poljoprivrednika.

Ova se podmjera provodi kako bi poljoprivrednici koji su već uključeni u sustav ekološke proizvodnje nastavili sa istim načinom proizvodnje koja koristi prakse i metode zahtjevnije nego kod konvencionalnog uzgoja.

Kojih se obveza vezano uz ekološki uzgoj moram pridržavati?

Proizvodnja se mora provoditi prema odredbama Uredbe Komisije (EZ) br. 889/2008 i Pravilnika o ekološkoj proizvodnji ("Narodne novine" br. 86/13) što provjerava/verificira ovlašteno kontrolno tijelo.

Tijekom petogodišnjeg obveznog razdoblja podmjera se mora provoditi na istom broju hektara koji je prijavljen prve godine prilikom ulaska u sustav potpore. Nije moguće prijaviti samo dio površine, odnosno imati na istoj ARKOD parceli ekološku i konvencionalnu proizvodnju.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpore se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su rezultat pridržavanja posebnih uvjeta koji nadilaze obvezne zakonske zahtjeve i uobičajenu poljoprivrednu praksu.

Potpore je izračunata usporedbom prosječne BM za uobičajene poljoprivredne prakse u konvencionalnoj i ekološkoj proizvodnji. U iznos je uračunat i trošak nadzora i certificiranja.

Koja je visina potpore?

Visina potpore je:

- Oranice: 289.82 €/ha
- Povrće: 480.78 €/ha
- Višegodišnji nasadi: 723.48 €/ha
- Trajni travnjaci: 258,28 €/ha

Slika 21. Znak ekološkog proizvoda EU

SANKCIJE ZA MJERE

Zašto se provodi kontrola ispunjavanja obveza?

Kontrola je dio Integriranog sustava administracije i kontrole potpora (IAKS sustava) kojeg je uspostavila Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Kontrola se provodi zbog provjere obveznika koji su podnijeli zahtjev za potporom, a u svrhu provjere obveznog ispunjavanja obveza za ostvarivanje potpore.

Na kojim površinama poljoprivrednog zemljišta će se provoditi kontrola?

Obveznik mora ispunjavati propisane zahtjeve za pojedine Mjere na svim površinama poljoprivrednog zemljišta za koje traži pojedinu potporu. Pravila višestruke sukladnosti moraju se poštovati na svim površinama poljoprivrednog zemljišta u svom korištenju, bez obzira da li za isto traže potporu ili ne.

Kako se odabire kontrolni uzorak?

Kontrolni uzorak za provedbu kontrola ispunjavanja obveza IAKS Mjera Ruralnog razvoja sadržava najmanje 5% od svih poljoprivrednih gospodarstava koji su podnijeli zahtjev za potpore, dok za Operaciju 10.1.9. Očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja sadrži 3 %.

Tko provodi kontrolu ispunjavanja obveza?

Provedba kontrole ispunjavanja obveza ustrojena je na tri načina:

- Administrativna kontrola
- Inspekcijski nadzori koji su u nadležnosti ovlaštenih inspekcija
- Kontrola na terenu koja je u nadležnosti APPRRR

Kako se provodi administrativna kontrola?

Administrativna kontrola se provodi na svim poljoprivrednim gospodarstvima koja su podnijela zahtjev za potporom, a provodi se putem dostupnih baza podataka i registara kao što su Jedinstveni registar domaćih životinja, Registra poljoprivrednih gospodarstava, ARKOD itd.

Kako se provode inspekcijski nadzori?

Inspekcijski nadzori su u nadležnosti inspekcijskih tijela ministarstva nadležnih za provođenje inspekcijskog nadzora ispunjavanja obveza iz EU zakonodavstva, a koji su ugrađeni kroz različite zakone i provedbene propise u hrvatsko zakonodavstvo.

Inspekcije temeljem potpisanih Sporazuma o suradnji s APPRRR-om obvezne su dostavljati APPRRR-u rješenja s zapisnicima za sve obavljene inspekcijske nadzore u kojima je utvrđeno neispunjavanje uvjeta, neovisno po kojoj osnovi je obavljen inspekcijski nadzor nad tim obveznicima. Na osnovu tih inspekcijskih nalaza APPRRR će obračunavati umanjena isplata.

Kako se provodi kontrola na terenu?

Provedbu kontrole ispunjavanja obveza u svojoj nadležnosti APPRRR će provoditi putem:

- vanjskog izvršitelja (odabranog putem javnog natječaja)
- vlastitih kontrolora

Kontrole se provode u istoj kalendarskoj godini u kojoj se podnosi zahtjev za potpore. Svaki odabrani obveznik kontrolira se u vrijeme kada se većina obveza može provjeriti. Tijekom jedne kontrole na određenom gospodarstvu kontroliraju se obveze koje su primjenjive za to gospodarstvo.

Kontrole se u pravilu obavljaju bez prethodne najave. Ukoliko nije ugrožena svrha kontrole, kontrole na terenu se mogu prethodno prijaviti.

Koje su obveze korisnika?

Svaka podmjera/obveza ima zahtjeve koje mora ispunjavati. Navedeni zahtjevi nabrojani su u niže navedenim tablicama.

Uz zahtjeve za svaku mjeru korisnik mora zadovoljavati osnovne uvjete za ostvarivanje izravne potpore:

1. upis u Upisnik poljoprivrednika,
2. obavljanje poljoprivredne aktivnosti u skladu s člankom 26. stavkom 2. točkom 1. Zakona,
3. upis svih čestica poljoprivrednog zemljišta koje se koriste u ARKOD sustav i ostale propisane registre,
4. upis stoke za koju se podnosi zahtjev u JRDŽ i ostale propisane upisnike te propisno označavanje stoke,
5. pravodobno podnošenje jedinstvenog zahtjeva i potrebne popratne dokumentacije,
6. omogućavanje provedbe kontrola na terenu temeljem članaka 23. i 146. Zakona, te svih drugih kontrola nadležnih tijela,
7. poštivanje pravila višestruke sukladnosti na cjelokupnom poljoprivrednom gospodarstvu sukladno pravilniku kojim se uređuje višestruka sukladnost.

Što u slučaju utvrđenog neispunjavanja obveza?

Ako APPRRR prilikom kontrole utvrdi da obveze nisu poštivane, utvrdit će se stupanj neispunjavanja zahtjeva, te sukladno tome umanjiti obvezniku traženi iznos potpore.

Tko snosi posljedice ako je utvrđena nesukladnost?

Utvrđena nesukladnost predstavlja neispunjavanje obveza za pojedine Mjere u bilo kojem trenutku u godini podnošenja zahtjeva za potporom, za što je izravno odgovoran obveznik koji će snositi posljedice.

Na koji način se umanjuju prava za neizvršavanje obveza?

Konačni rezultat o utvrđenom neispunjavanju obveza za IAKS mjere ruralnog razvoja određuje se temeljem rezultata provedene kontrole. Ukupna visina sankcija za neispunjavanje zahtjeva ovisi o opsegu, trajanju i ozbiljnosti istih.

Ukoliko gospodarstvo ima kršenja više različitih zahtjeva, kao sankcija se uzima najveće umanjene.

“**OPSEG**” se određuje ovisno o tome da li kršenje ima posljedice i izvan gospodarstva ili je ograničeno samo na to gospodarstvo.

Opseg se ocjenjuje:

- utjecaj OPSEGA je ograničen samo na PG ili
- utjecaj OPSEGA nije ograničen samo na PG

“**TRAJANJE**” se određuje ovisno o dužini trajanja učinka ili o mogućnosti uklanjanja posljedice kršenja.

Trajanje posljedice se sukladno stupnju težine ocjenjuje kao:

- popravljivo
- trajno

“**OZBILJNOST**” se ocjenjuje ovisno o težini kršenja i važnosti posljedica kršenja, te može biti:

- vrlo mala
- mala
- srednja
- velika
- vrlo velika

Pitanja koja se odnose na gospodarstvo sankcioniraju se prema unaprijed utvrđenoj ozbiljnosti.

Kršenja za pitanja koja se odnose na parcelu računaju se prema postotku. Broj parcela prijavljenih u određenoj operaciji/podmjeri koje krše određeni uvjet podijeljen sa ukupnim brojem parcela prijavljenima u navedenoj operaciji/podmjeri. Ozbiljnost se zatim određuje ovisno o tome u koju kategoriju spada određeni postotak.

Pitanja koja se nalaze u kontrolnim listama nemaju sva jednaku ozbiljnost. Odnosno, težina neispunjavanja pojedinog zahtjeva može odmah biti vrlo velika.

Pregled zahtjeva za Mjeru 10 „Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti“

Tablica 5. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.1. Obrada tla i sjetva na terenu s nagibom za oranične jednogodišnje kulture

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 1.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Izrađen je petogodišnji plan plodoreda s najmanje 5 različitih usjeva
4	Petogodišnji plan plodoreda je potpun
5	Petogodišnji plan plodoreda se provodi
6	Provodi se obrada tla i sjetva okomito na nagib terena
7	Uspostavljena je brazda na sredini poljoprivredne ARKOD parcele
8	Uspostavljena brazda je široka najmanje 3 metra

Tablica 6. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.2. Zatravnjivanje trajnih nasada

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 2.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Izrađen je petogodišnji plan gnojidbe
4	Petogodišnji plan gnojidbe je potpun
5	Petogodišnji plan gnojidbe se provodi
6	Sadržaj ostatka N iz djetelinsko travnih ili travno djetelinskih smjesa je zadovoljavajući s obzirom na izrađeni petogodišnji plan gnojidbe
7	Površina između redova unutar trajnog nasada je pokrivena djetelinsko-travnom ili travno-djetelinskom smjesom

Tablica 7. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.3. Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 3.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Travnjaci nisu gnojani mineralnim ili gnojivom životinjskog podrijetla
4	Na travnjacima nisu primjenjivana sredstva za zaštitu bilja
5	Hidromelioracijski zahvati nisu obavljani na parcelama u operaciji
6	Travnjaci su održavani košnjom
7	Travnjaci su košeni isključivo ručno ili strižnim kosilicama

8	Travnjaci su košeni najkasnije do 15.9.
9	Prva košnja u kontinentalno-nizinskoj regiji obavljena je tek nakon 1. kolovoza
10	Prva košnja u brdsko-planinskoj regiji obavljena je tek nakon 20. srpnja
11	Prva košnja u mediteranskoj regiji obavljena je tek nakon 15. srpnja
12	Travnjak se održava ispašom
13	Ručno se odstranjuju invazivne vrste biljaka koje nisu prikladne za ispašu (amorfa -čivitnjača, cigansko perje- prava svilenica, čičak - trnovita dikica, obalna dikica- čičak)
14	Gustoća stočnog fonda PG-a za vrijeme napasivanja/ispaše iznosi od 0,3 do 1 UG /ha

Tablica 8. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.4. Pilot mjera za zaštitu kosca (*Crex crex*)

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 4.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Travnjaci nisu gnojani mineralnim ili gnojivom životinjskog podrijetla
4	Na travnjacima nisu primjenjivana sredstva za zaštitu bilja
5	Hidromelioracijski zahvati nisu obavljani na parcelama u operaciji
6	Travnjaci su održavani košnjom
7	Površine parcela su košene isključivo ručno ili strižnim kosilicama na minimalnoj visini od 10 cm iznad tla
8	Prva košnja je obavljena tek nakon 15. kolovoza
9	Travnjaci su košeni najkasnije do 15.9.
10	Na parcelama većim od 1 ha ostavljena je uz rub nepokošena traka
11	Površina nepokošene trake iznosi 5 %
12	Košnja je obavljena od sredine parcele kružno prema van ili s jedne strane parcele prema drugoj
13	Travnjak se održava ispašom
14	Ručno se odstranjuju invazivne vrste biljaka koje nisu prikladne za ispašu (amorfa -čivitnjača, cigansko perje- prava svilenica, čičak - trnovita dikica, obalna dikica- čičak)
15	Ispaša je provedena isključivo u jesen (najranije od košnje do kraja tekuće godine)
16	Gustoća stočnog fonda PG-a za vrijeme napasivanja/ispaše iznosi od 0,3 do 1 UG /ha

Tablica 9. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 5.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Travnjaci nisu gnojani mineralnim ili gnojivom životinjskog podrijetla
4	Na travnjacima nisu primjenjivana sredstva za zaštitu bilja

5	Hidromelioracijski zahvati nisu obavljani na parcelama u operaciji
6	Travnjaci su održavani košnjom
7	Travnjaci su košeni isključivo ručno ili strižnim kosilicama
8	Prva košnja je obavljena tek nakon 15.9 (Napomena: za vrstu leptira <i>Phenagris alcon alcon</i>)
9	Prva košnja je obavljena isključivo u periodu prije 15.6 ili tek nakon 15.9. (Napomena: za vrste leptira <i>Phenagris naustithous</i> i <i>Phenagris teleius</i>)
10	Prva košnja je obavljena tek nakon 15.9. isključivo na 1/3 površine parcele (Napomena: za vrstu leptira <i>Coenonympha oedippus</i>)
11	Košnja je obavljena najkasnije do 1.10.
12	Travnjak se održava ispašom
13	Ručno se odstranjuju invazivne vrste biljaka koje nisu prikladne za ispašu (amorfa -čivitnjača, cigansko perje- prava svilenica, čičak - trnovita dikica, obalna dikica- čičak)
14	Ispaša je provedena isključivo u jesen (najranije od košnje 15.9. do kraja tekuće godine)
15	Gustoća stočnog fonda PG-a za vrijeme napasivanja/ispaše iznosi od 0,3 do 1 UG /ha

Tablica 10. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.6. Uspostava poljskih traka

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 6.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Na poljoprivrednoj parceli su uspostavljene cvjetne trake koje sadržavaju najmanje 5 propisanih cvjetnih vrsta koje cvjetaju naizmjenice tijekom cijele vegetacijske sezone
4	Cvjetne trake su ostavljene da ocvatu i zaorane su najranije 1. listopada
5	Cvjetne trake se ne koriste kao put ili prohod mehanizaciji
6	Širina cvjetnih traka je najmanje 3, a maksimalno 15 m
7	Udaljenost između cvjetnih traka je najmanje 50 m
8	Dužina cvjetnih traka je najmanje 200 m/ha
9	Travne trake su posijane isključivo uz rub parcele
10	Travne trake se ne koriste kao put ili prolaz
11	Širina travnih traka je najmanje 2, a najviše 3 m
12	Udaljenost između travnih traka je najmanje 50 m
13	Dužina travnih traka je najmanje 200 m/ha
14	Na parceli su uspostavljene travne trake koje sadržavaju najmanje 5 propisanih vrsta trava
15	Travne trake su pokošene u prvoj godini kako bi se spriječilo zakorjenjavanje i potaknulo busanje
16	Travne trake su u trećoj godini pokošene najkasnije do 1. listopada

Tablica 11. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.7. Održavanje ekstenzivnih voćnjaka

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 7.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Parcela nije gnojena mineralnim gnojivima
4	Prilikom korištenja krutog stajskog gnoja primjenjivan je isključivo ispod krune stabla
5	Korištena su isključivo sredstva za zaštitu bilja odobrena u ekološkoj proizvodnji
6	Površina voćnjaka se održava ispašom ili košnjom najmanje jednom godišnje najkasnije do 1.10.
7	Odumiruća stabla su nadomještена sadnicama ugroženih izvornih i tradicijskih sorti voća
8	Gustoća stočnog fonda PG-a za vrijeme napasivanja/ispaše voćnjaka iznosi maksimalno 1 UG /ha

Tablica 12. Pregled zahtjeva za Operaciju 10.1.8. Održavanje ekstenzivnih maslinika

	Opis zahtjeva
1	Obveznik vodi evidencijsku listu o provođenju svih propisanih obveza operacije na propisanom Obrascu 8.
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Parcela nije gnojena mineralnim gnojivima
4	Prilikom korištenja krutog stajskog gnoja primjenjivan je isključivo ispod krune stabla
5	Korištena su isključivo sredstva za zaštitu bilja odobrena u ekološkoj proizvodnji
6	Površine maslinika se održavaju ispašom (ovce ili koze) ili mehaničkom obradom ili košnjom trave ili zadržavanjem svih tanjih grančica ispod krošnje nakon rezidbe

Pregled zahtjeva za Mjeru 11 "Ekološki uzgoj"

Tablica 13. Pregled zahtjeva za Mjeru 11 "Ekološki uzgoj"

	Opis zahtjeva
1	Korisnik vodi evidenciju o provedbi svih obveza na propisanom obrascu
2	Evidencija je ažurna i potpuna
3	Omjer proizvedenog dušika (N) u stajskom gnoju za gnojidbu vlastitih poljoprivrednih površina ne prelazi granicu od 170 kgN/ha ili postoji pismeni dokaz da je sav višak stajskog gnoja zbrinut
4	Pri proizvodnji se koriste isključivo gnojiva i poboljšivače tla odobrene za uporabu u ekološkoj proizvodnji
5	Pri proizvodnji se koriste isključivo sredstva za zaštitu bilja odobrena za uporabu u ekološkoj proizvodnji
6	Prilikom provedbe agrotehničkih mjera nije došlo do zbivanja tla
7	Pri proizvodnji se koristi ekološki proizvedeno sjeme ili vegetativni reprodukcijски materijal
8	Pri proizvodnji se ne koristi GMO, niti proizvodi proizvedeni od GMO
9	Prilikom uzgoja u stakleniku/plasteniku ne koristi se hidroponski uzgoj

MJERA 13

PLAĆANJA PODRUČJIMA S PRIRODNIM OGRANIČENJIMA ILI OSTALIM POSEBNIM OGRANIČENJIMA

Zbog čega provodimo ovu mjeru?

Ovu smo mjeru do sada provodili kao nacionalnu, međutim su područja bila definirana temeljem drugačijih kriterija.

Novi pristup za određivanje ovih područja je ujednačen s metodologijom koja je obveza za sve države članice, a koja identificira ograničenja vezana uz klimu ili tlo ili neka specifična ograničenja za određeno područje.

Pojedini dijelovi Hrvatske, (obično udaljeni od velikih naselja) su područja pod utjecajem nepovoljne klime ili nepovoljnih karakteristika tla, gdje je posebno prisutan problem odljeva stanovništva, te gdje stanovnici moraju uložiti više napora da bi održali poljoprivrednu proizvodnju. Poljoprivreda je vrlo često jedini izvor prihoda, međutim zbog nepovoljnih uvjeta prinosi su ispodprosječni a u novije vrijeme i vrlo često pogođeni klimatskim promjenama.

Ova mjera iznimno je važna za održavanje poljoprivredne proizvodnje na područjima gdje su nepovoljni uvjeti za poljoprivredne aktivnosti, budući da je na 73% teritorija Republike Hrvatske prisutno neko od ograničenja, te je obuhvaćeno 41% od ukupnih poljoprivrednih površina.

Potpota se može ostvariti kroz tri podmjere:

13.1. Plaćanja u gorsko-planinskim područjima

13.2. Plaćanja u područjima sa značajnim prirodnim ograničenjima

13.3. Plaćanja u područjima s posebnim ograničenjima

Kako su određena područja s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima?

Područja su određena temeljem Studiju o određivanju područja s prirodnim i specifičnim ograničenjima u poljoprivredi s kalkulacijama koju je izradio Agronomski fakultet iz Zagreba kao neovisna znanstveno-stručna institucija. Pri izradi studije su korišteni svi trenutno dostupni relevantni podaci o pojedinim kriterijima.

Područja određuju se na nivou LAU2 područja, što u RH odgovara jedinici lokalne samouprave (JLS) i dijele su u tri kategorije, a to su:

- 1) gorsko-planinska područja (GPP),
- 2) područja s značajnim prirodnim ograničenjima (ZPO),
- 3) područja s posebnim ograničenjima (PPO)

Gorsko planinska područja - pokrivaju 1.175.786 ha (20,78 % teritorija), sa 32.034 ha (3,13%) poljoprivredne površine.

Područja sa značajnim prirodnim ograničenjima - pokrivaju 2.415.786 ha (42,69 % teritorija), sa 355.117 ha (34,71%) poljoprivredne površine,

Područje sa posebnim ograničenjima - pokriva 548.161 ha (9,69 % teritorija), sa 35.333 ha (3,45%) poljoprivredne površine.

Tko mogu biti korisnici ove mjere?

Prihvatljivi korisnici M13 su fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika ukoliko su **aktivni** poljoprivrednici sukladno Zakonu o poljoprivredi, i koriste zemljište upisano u ARKOD koje se nalazi na nekoj od JLS koja je označena kao područje s ograničenjima.

Gdje se može provoditi ova mjera?

Ova mjera provoditi će se na:

1) gorsko-planinskim područjima

JLS se svrstava u gorsko-planinsko područje ako se na više od 50% njezine površine nalaze ograničenja vezana uz nadmorsku visinu i nagib terena, prema sljedećim kriterijima:

- a. Nadmorska visina iznad 700 m,
- b. Nadmorska visina 500 – 700 m uz nagib veći od 15%,
- c. Nadmorska visina 400 – 500 m uz nagib veći od 15% ukoliko je vertikalna raščlanjenost reljefa veća od 500 m. Ovaj je kriterij primjenjiv samo u slučaju kada JLS graniči s JLS koja je definirana sukladno prvom ili drugom kriteriju.

2) područjima s značajnim prirodnim ograničenjima

JLS se svrstava u područje s značajnim prirodnim ograničenjima ako na najmanje 60% površine korištenog poljoprivrednog zemljišta u odnosu na ukupnu površinu tog zemljišta ima ograničenja, koja su:

- a. Niska temperatura- dužina vegetacijskog perioda
- b. Suša - godišnja količina padalina (GP) u odnosu na potencijalnu evapotransporaciju (PET).
- c. Ograničena propusnost tla- područja koja su zasićena vodom tijekom značajnog dijela godine
- d. Nepovoljna tekstura i kamenitost- relativno obilje gline, mulja, pijeska, organske tvari i krupne frakcije
- e. Plitka ekološka dubina - dubina od površine tla do ujednačenog sloja stijene ili nepropusnog sloja
- f. Nepovoljna kemijska svojstva - prisutnost soli, pristupačnog natrija, prekomjerna kiselost
- g. Nagib- promjena nagiba s obzirom na planimetrijske udaljenosti.

3) područjima s ostalim posebnim ograničenjima

JLS se svrstava u područje s posebnim ograničenjima ako se na više od 50% njezine površine nalaze područja sa specifičnim ograničenjima, a što je u Republici Hrvatskoj određeno kao krš.

Što je karakteristično kod određivanja područja s značajnim prirodnim ograničenjima u odnosu na ostala?

Kod područja s značajnim prirodnim ograničenjima osim prisutnosti pojedinih ograničenja koje se koriste kao kriterij, provodi se i postupak finog podešavanja (Fine tuning). Ovaj postupak obavezan je za sve države članice a njegova svrha je isključenje onih područja s prirodnim ograničenjima u kojima se postojeće ograničenje prevladalo kroz investicijske ili gospodarske aktivnosti, a što se iskazuje kroz vrijednost ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva (SO – standard output).

Granična vrijednost SO koja je korištena u Fine tuning postupku iznosi 80% od EU SO vrijednosti. Budući je prosječni SO na nivou Europske unije 13.316,68 eura, one JLS čija vrijednost iznosi više od 10.653,34 eura morale su biti isključene iz područja s prirodnim ograničenjima u poljoprivredi.

Koji su ciljevi i učinci ove mjere?

Očuvanje i stvaranje novih radnih mjesta, očuvanje baštine i okoliša te stvaranje preduvjeta za provođenje održivog načina korištenja poljoprivrednog zemljišta uz zaustavljanje trenda depopulacije u tim područjima te daljnji razvoj ruralnih sredina i očuvanje bioraznolikosti.

Povećanje obradivih poljoprivrednih površina, očuvanje krajobraza i krajolika, očuvanje bioraznolikosti, osnivanje novih poljoprivrednih gospodarstava kao radnog mjesta, proizvodnja proizvoda s dodanom vrijednosti u smislu oznaka geografskog, tradicionalnog podrijetla, razvoj ruralne sredine.

Kojih se obveza moram pridržavati?

Obveza je baviti se poljoprivrednom djelatnošću na onim poljoprivrednim površinama za koje se ostvaruje potpora.

Za što mi se isplaćuje potpora?

Potpota se isplaćuje kao naknada za gubitak prihoda i dodatne troškove koji su nastali uslijed prirodnih ograničenja za poljoprivrednu proizvodnju.

Potpota je izračunata usporedbom prosječnog strukturnog hektara sa područjem s ograničenjima u usporedbi sa strukturnim hektarom na području bez ograničenja. U iznos su uračunati povećani troškovi mehanizacije

Koja je visina potpore?

Visina potpore iznosi;

- za gorsko-planinsko područje iznosi 226 eura/ha,
- područja sa značajnim prirodnim ograničenjima 119,85 eura/ha i
- područja s posebnim ograničenjima 82 eura/ha.

KONTAKT ADRESE

Lokacija ulaganja na području Bjelovarsko-bilogorske, Koprivničko-križevačke i Virovitičko-podravске županije:

AGENCIJA ZA PLAĆANJA U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU I RURALNOM RAZVOJU
Podružnica u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji
 Ljudevita Gaja 2
 43000 Bjelovar
 Tel: 043/638-755, 043/638-756, 043/638-760

Lokacija ulaganja na području Primorsko-goranske, Istarske, Ličko-senjske i Karlovačke županije:

AGENCIJA ZA PLAĆANJA U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU I RURALNOM RAZVOJU
Podružnica u Primorsko-goranskoj županiji
 Frana Kurelca 8
 51000 Rijeka
 Tel: 051/321-064, 051/688-545

Lokacija ulaganja na području Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko-neretvanske, Šibensko-kninske i Zadarske županije:

AGENCIJA ZA PLAĆANJA U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU I RURALNOM RAZVOJU
Podružnica u Splitsko-dalmatinskoj županiji
 Mažuranićevo šetaliste 24b
 21000 Split
 Tel: 021/682-835, 021/682-837

Lokacija ulaganja na području Osječko-baranjske, Vukovarsko-srijemske, Brodsko-posavske i Požeško-slavonske županije:

AGENCIJA ZA PLAĆANJA U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU I RURALNOM RAZVOJU
Podružnica u Osječko-baranjskoj županiji
 Europske avenije 5
 31000 Osijek
 Tel: 031/445-464, 031/445-465

Lokacija ulaganja na području Grada Zagreba, Zagrebačke, Varaždinske, Krapinsko-zagorske, Sisačko-moslavačke i Međimurske županije:

AGENCIJA ZA PLAĆANJA U POLJOPRIVREDI, RIBARSTVU I RURALNOM RAZVOJU
Podružnica u Zagrebačkoj županiji
 Ulica grada Vukovara 70/VI
 10126 Zagreb
 Tel: 01/6446-299, 01/6446-300

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Ulica grada Vukovara 269d, 10 000 Zagreb
 Tel: (01) 6002-700 (centrala) / Fax: (01) 6002-851
 Tel. (01) 6002-742 i (01) 6002-743 (Služba za odnose s javnošću i informiranje)
 e-mail: info@aprrr.hr

Ministarstvo poljoprivrede

Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb
 Tel: 01 6106 908 / Fax: 01 6106 909
 e-mail: eafnd@mps.hr
 www.mps.hr

EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ: EUROPA ULAŽE U RURALNA PODRUČJA
PROGRAM RURALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE ZA RAZDOBLJE 2014. – 2020.
SUFINANCIRANO SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE - MJERA TEHNIČKA POMOĆ